

SVEU ILIŠTE U ZADRU
UNIVERSITAS STUDIORUM JADERTINA
UNIVERSITY OF ZADAR

Ars Adriatica

UDK 7.0/77

SVEUČILIŠTE U ZADRU
ODJEL ZA POVIJEST UMJETNOSTI

ISSN 1848-1590

Ars Adriatica 2/2012.

časopis Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru

Journal of the Department of Art History, University of Zadar

Zadar, 2012.

Izdava <i>Publisher</i>	Sveučilište u Zadru / <i>University of Zadar</i> Obala kralja Petra Krešimira IV. 2, 23 000 Zadar, Hrvatska / <i>Croatia</i>
Povjerenstvo za izdavačku djelatnost <i>Publishing Committee</i>	Josip Fariš (predsjednik), Jadranka Čačić-Kumpes, Vera Čubela Adori, Serž Dokoza, Ivo Fabijani, Vesna Grahovac-Pražić, Vera Graovac Matassi, Katarina Ivon, Stjepan Jagić, Marija Jakovljević, Srećko Jelušić, Vesna Kalajžić, Mario Katić, Patrick Levačić, Damir Magaš, Dražen Maršić, Marijana Matek Sarić, Zdenka Matek Šmit, Željka Matulina, Bosiljka Mustač, Vani Rošić, Sanja Šmodlaka Vitas, Valter Tomas, Pavuša Vežić, Dijana Vican, Nikola Vuletić, Slaven Zjanić, Joško Žanić
Glavni i odgovorni urednik <i>Editor-in-Chief</i>	Pavuša Vežić
Izvršni urednik <i>Executive Editor</i>	Lariš Borić
Likovni urednik <i>Designer and Production Editor</i>	Ivan Josipović
Tajnica <i>Secretary</i>	Marija Bašić
Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Samo Štefanac (nezavisni vanjski član), Lariš Borić, Emil Hilje, Ivan Josipović, Marija Kolega, Marijana Kovačević, Ana Mišković, Vinko Srhoj, Pavuša Vežić
Uredni odbor <i>Advisory Board</i>	Nikola Jakšić (Zadar), Stanko Kokole (Ljubljana), Tonko Maroević (Zagreb), Radoslav Tomić (Split), Danko Zelić (Zagreb)
Naslovnica <i>Cover Design</i>	Ivan Josipović, Mladen Košta
Lektorica <i>Language Supervisor</i>	Andrijana Grgićević
Korektori <i>Proof-readers</i>	Marin Bačić, Karla Lebhač, Anita Maglov, Antonija Mlikota, Suzana Valenta, Meri Zornija
Prevoditelji <i>Translators</i>	Magdalena Skoblar (engleski), Jan Vanek (talijanski)
UDK <i>UDC</i>	Sveučilišna knjižnica u Zadru
Prijelom <i>Layout</i>	Mladen Košta, Pixel g.t.o., Zadar
Tisak <i>Printed by</i>	Denona d.o.o., Zagreb
Naklada <i>Copies</i>	400
Adresa uredništva <i>Editor's Office Address</i>	Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest umjetnosti Obala kralja Petra Krešimira IV. 2, 23 000 Zadar, Hrvatska / <i>Croatia</i> tel. +385 (0)23 200 521, e-mail: arsadriatica@gmail.com

Sadržaj

Contents

Ivan Matej i	7	Crkva Sv. Nikole u Puli (nekada posvećena Sv. Mariji) <i>the Church of St Nicholas at Pula (formerly St Mary)</i> Izvorni znanstveni rad - <i>Original scientific paper</i>
Pavuša Veži	41	Dalmatinski šesterolisti - sličnosti i razlike <i>Dalmatian Hexaconchs - Similarities and Differences</i> Izvorni znanstveni rad - <i>Original scientific paper</i>
Milenko Lončar - Maria Mariola Šari	75	HYLOGRAPHIA (<i>De Administrando Imperio</i> , 29/280) <i>HYLOGRAPHIA (De Administrando Imperio, 29/280)</i> Izvorni znanstveni rad - <i>Original scientific paper</i>
Soja Sori	85	Kaštel Sv. Mihovila na otoku Ugljanu <i>the Fort of St Michael on the Island of Ugljan</i> Pregledni članak - <i>Review paper</i>
Emil Hilje	97	Matrikula bratovštine Gospe od Umiljenja i Sv. Ivana Krstitelja u Znanstvenoj knjižnici u Zadru <i>Mariogola (Statute) of the Confraternity of Our Lady of Tenderness and St John the Baptist in the Research Library at Zadar</i> Izvorni znanstveni rad - <i>Original scientific paper</i>
Nikola Jakši	109	Raspeće-relikvijar kod Male braće u Dubrovniku <i>La croce reliquiario del convento francescano di Ragusa</i> Izvorni znanstveni rad - <i>Original scientific paper</i>
Nikola Jakši	119	Iluminirani psaltir 15. stoljeća zadarskih franjevac <i>An Illuminated Fifteenth Century Psalter of Zadar Franciscans</i> Izvorni znanstveni rad - <i>Original scientific paper</i>
Marijan Bradanovi	139	Razvitak naselja na kvarnerskim otocima - primjer Dobrinja <i>the Development of Settlements on the Northern Adriatic Islands - the Example of Dobrinj</i> Izvorni znanstveni rad - <i>Original scientific paper</i>
Andrej Žmegač	157	Hvarski Arsenal u kontekstu ostalih mletačkih arsenala <i>the Arsenal at Hvar in the Context of Other Venetian Arsenals</i> Izvorni znanstveni rad - <i>Original scientific paper</i>
Gordana Sobota Matej i	167	Krčki kipovi majstora iz Campsine radionice <i>Statues from Krk by a Master from Campsa's Workshop</i> Izvorni znanstveni rad - <i>Original scientific paper</i>

- Igor Fiskovi 177 Lopudski oltari Miha Pracata
Two Polychrome Wood-Carved Altars from the Island of Lopud
Izvorni znanstveni rad - *Original scientific paper*
- Bojan Goja 203 Oltar Sv. Jeronima u crkvi Sv. Šime u Zadru i radionica Bettamelli
Altar of St Jerome in the Church of St Simeon at Zadar and the Bettamelli Workshop
Izvorni znanstveni rad - *Original scientific paper*
- Radoslav Tomi 217 Slikar Filippo Naldi (II)
Painter Filippo Naldi (II)
Izvorni znanstveni rad - *Original scientific paper*
- Vinko Srhoj 225 Izme u originalnosti i epigonstva - slučaj Šime Dujmovića, kipara u Meštrovićevoj sjeni
Between Originality and Imitation - the Case of Šime Dujmović, a Sculptor in the Shadow of Meštrović
Izvorni znanstveni rad - *Original scientific paper*
- Dragana Modri 241 Prilog poznavanju rane faze u kiparstvu Stipe Sikirića
Contribution to Knowledge of the Early Phase of Stipe Sikirić's Work
Stručni rad - *Professional paper*
- Suzana Valenta 249 Neobjavljene fotografije Ive Petriciolija iz ostavštine Zbirke Petricioli
Ivo Petricoli's Unpublished Photographs from the Petricoli Collection
Stručni rad - *Professional paper*
- Ivica Župan 257 Majstor mirenja, spajanja i kombiniranja suprotnosti
Master of Conciliation, Fusion and the Combination of Contrasts
Stručni rad - *Professional paper*
- Nataša Lah 269 Medijacijska funkcija umjetničke kritike između povijesti i suvremenosti
Mediator Function of Art Criticism Between History and Contemporaneity
Izvorni znanstveni rad - *Original scientific paper*

Osvrti i prikazi *Comments and Reviews*

- Pavuša Veži 283 Eitelbergerovo obilaznje i promatranje Dalmacije
Prikaz knjige - *Review*
- Ana Mišković 288 Svjedočanstva o kršćanstvu u Omišlju
Prikaz knjige - *Review*

Vinko Srhoj

Između originalnosti i epigonstva - slučaj Šime Dujmovića, kipara u Meštrovićevoj sjeni

Vinko Srhoj
 Odjel za povijest umjetnosti
 Sveu ilište u Zadru
 Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
 HR - 23 000 Zadar

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
 Primljen / Received: 15. 12. 2011.
 Prihva en / Accepted: 29. 5. 2012.
 UDK: 73Dujmovi , Šime:73Meštrovi , Ivan

Hvarski kipar Šime Dujmović (1887. - 1968.) dijeli sudbinu onih naših umjetnika u nesretnim vremenima i nesklonim okolnostima kojima je osobna zatajnost i stajanje po strani od „buke i bijesa“ likovnih trendova, priskrbilo uglavnom zaborav, čak i u radijusu male hvarske sredine kojom je egzistencijalno omeđen. Ta je zatajnost dolazila do izražaja i u podređivanju željama majstora poput Ivana Meštrovića, za kojega je isklesao velik broj skulptura. Meštrovićev „kompleks“ zapriječio je Dujmovićevu individuaciju, tako da je i u radovima koje osobno potpisuje teško govoriti o autorskom pečatu. Rad, dakle, razmatra Dujmovićev nevelik opus autorske skulpture i izvedbene radove za Meštrovića, kao istovrsna rješenja kod kojih nije došlo do značajnije individualizacije Dujmovićeve načina. Po prvi put se kvantificira i vrednuje ukupan Dujmovićev rad, uspoređuju se rješenja za Meštrovića i ona koja kipar autorski potpisuje; otvara se štoviše rasprava o umjetnosti i umijeću, zanatu i njegovoj umjetničkoj transcendenciji, majstoru i njegovu pomagaču, - pitanjima koja se prelamaju kroz osebujuo kiparovo djelo nastalo na razmeđu vječne raspre o originalnosti i epigonstvu.

Ključne riječi: Šime Dujmović, Ivan Meštrović, kiparstvo, Hvar

Hvarski kipar Šime Dujmovi (1887.-1968.) dijeli sudbinu onih naših umjetnika u nesretnim vremenima i nesklonim okolnostima kojima je osobna zatajnost i stajanje po strani od „buke i bijesa“ likovnih trendova i velikih umjetni kih gesta priskrbilo uglavnom zaborav, ak i u radijusu male hvarske sredine kojom je egzistencijalno ome en. Ili rije ima Dejanire Burmas Doman i , kustosice Muzeja hvarske baštine, koja radi na budu o j kiparovo j retrospektivi: „Hvar kao kulturna provincija i Dujmovi eva narav zakinuli su jednu potencijalno snažnu kiparsku karijeru koja je u njegovom neospornom talentu i izvrsnoj naobrazbi imala odli ne temelje.”¹ Dujmovi je tako gotovo ogledan primjer stjecaja negativnih okolnosti uz sudjelovanje usuda samoizolacije i, govorilo se u njegovu Hvaru, osobenjaštva, koji su ga izuzeli iz korpusa doma e likovne umjetnosti (ne bilježi ga ak ni, prema marginalnim pojedincima i pojavama, blagonaklona *Hrvatska likovna enciklopedija*). S druge strane sjena velike Meštrovi eve umjetnosti, odnosno podre ivanje izvedbi njegovih djela u statusu klesara, dodatno je

zaprije ila njegovu individuaciju i svela ga na izvo a a tu ih zamisli. O tome i sam Dujmovi svjedo i u pismu o izgradnji mauzoleja obitelji Ra i u Cavtatu (Gospa od An ela), gdje svoju ulogu u potpunosti podre uje Meštrovi evim idejama koje on samo provodi u djelo. Pišu i Vesni Barbi o svom i udjelu drugih pomo nika pri radu na Mauzoleju, mada je radio na najvažnijim dijelovima arhitektonske plastike („Razapeti Krist”, „Polaganje Krista u Grob”, „Madona s djetetom”, glavama kerubina i drugim dekorativnim elementima), Dujmovi navodi da je on „ zi ki pomo nik pri izradi modela koje je meštar svojom rukom izvajao, dok sam ja samo ilova u nabacivao i pomagao init gerist te na koncu odlijati u gips.”²

Dujmovi evi kiparski po eci vezani su uz rodni Hvar, gdje kao dje ak s ocem radi na poslovima obrade kamena i klesanju. Godine 1910. upisuje Carsku akademiju likovnih umjetnosti u Be u gdje i diplomira 1914. godine. Izlaže prvi put s tri skulpture, kojima se potom gubi trag („Suglasja”, „Moja majka”, „Bol ovjeka”), izlaže na zajedni koj izložbi 1917. godine. No

svi se slažu da je njegov boravak u Be u i nadahnjivanje be kom secesijom bilo presudno u istoj mjeri kao i Meštovi evim „herojskim motivima” iz vremena stvaranja ideje o nacionalnom izrazu u umjetnosti pred Prvi svjetski rat i tijekom njega. No kako su obojica prakti ki vršnjaci i Be im je mjestom prvog susreta, jasno je da zajedni ki participiraju u be koj struji secesijske umjetnosti, a kasnije e se pokazati da je umjetnost *art decoa*, kao derivat secesije, odredila i ideju *gesamkunterkerka* cavtatskog mauzoleja, gdje je Dujmovi angažiran kao jedan od najpouzdanijih Meštovi evih pomo nika.³

Kako nas izvještava Dujmovi ev biograf Marinko Petri , nakon Be a, kratkog boravka u Italiji i vremena Prvog svjetskog rata, vra a se u Hvar „gdje do Drugog svjetskog rata stvara svoje glavne radove - mahom spomeni ke projekte prožete mitologijom nacionalnog oslobo enja i nacionalne prošlosti: 'Svetovid', 'U obrani domovine', 'Vila Velebita', 'Kipar na djelu', 'Umiru i Krist' itd. i jedini realizirani spomenik - 'Izvor novog

1. Šime Dujmovi , *Izvor novog života* (*esma oslobo enja*), kamen, 1927., izvorni smještaj 1927. godine, grad Hvar (izvor: Muzej hvarske baštine, Hvar, foto: M. Petri)

Šime Dujmovi , Source of New Life (Fountain of Liberation), stone, 1927 (the original location in 1927, the town of Hvar)

2. Šime Dujmovi , *Izvor novog života*, kamen, 1927., relje podnožja (foto: V. Srhoj)

Šime Dujmovi , Source of New Life, stone, 1927 (reliefs on the base)

života' - alegorijski prikaz bu enja domovine.”⁴ Dakle, dvadesetih godina, to nije 1921. i 1922., Dujmovi radi za Meštovi a u njegovoj dubrova koj radionici i u klausturu Franjeva kog samostana u Cavtatu, izvode i od svih njegovih suradnika najvažnije skulpture za mauzolej obitelji Ra i u Cavtatu: „Polaganje Krista u grob”, „Raspe e” i „Gospu” za oltarni prostor. Dujmovi e i poslije raditi za Meštovi a, primjerice u Zagrebu „Amora i Psihu” i splitsku „Ženu s harfom” (1928.), te opet u Splitu 1931. spomenik „Zahvalnosti Francuskoj” (postavljen na Kalemegdanu u Beogradu), i spomenik „Neznanog junaka” za Avalu 1936. godine (tada je za Meštovi a izveo i karijatidu s prikazom Crnogorke). Meštovi mu je, s druge strane, omogu io podu avati neko vrijeme na zagreba koj Akademiji obradu kamena.

U vrijeme nakon Drugoga svjetskog rata, kada je napustio zahtjevnije kiparske realizacije i prehranjivao se radom u polju, zidarstvom i izradom nadgrobnih spomenika, te ponekim skromnijim kiparskim rješenjem kao što je bila spomen-kosturnica palim borcima na Batariji u Hvaru i još poneko djelo na temu partizanskog pokreta, Meštovi ga je još jednom uposlio, i to izme u 1958. i 1961. godine na izradi „Gospa Petropoljske” za Drniš, Dujmovi eve posljednje važnije kiparske realizacije.⁵ To je reprezentativno djelo, kako saznajemo od hvarskih kroni ara, izra ivao u Hvaru, a „za izradu

3. Šime Dujmović , *Kraljica Jelena (Mudrost i Prosvjeta) i kralj Petar Karaorović (junaštvo)*, kamen, 1927. (foto: V. Srhoj)

Šime Dujmović , *Queen Jelena (Wisdom and Education) and King Peter Karaorović (Valour)*, stone, 1927

4. Šime Dujmović , *Bijes i suut (lijevo), Bogoštovlje i Uprava (desno)*, kamen, 1927. (foto: V. Srhoj)

Šime Dujmović , *Rage and Compassion (left), Faith and Government (right)*, stone, 1927

je upotrijebljen bra ki kamen iz Postira.⁶ No u svima tim radovima za Meštovi a Dujmović je svoje ambicije potisnuo u drugi plan, slijede i majstorove naputke i podre uju i se do potpune zatajnosti velikom uzoru. Meštovi ev kompleks na neki je na in zako io Dujmović evu individuaciju pretvorivši ga u klesara Meštovi evih kipova ili realizatora vlastitih skulptura u velikoj mjeri obilježenih majstorovim utjecajem.

Dujmović evo najambicioznije djelo koje je imalo turbulentnu sudbinu javnog spomenika, nastalo je u dvadesetim godinama. Naime, 1923. godine hvarska je op ina naru ila od Dujmović a alegorijsku skulpturu za javni prostor. Djelo nazvano „ esma oslobo enja” (sl. 1) dovršeno je i postavljeno na hvarskoj rivi 1927. godine, a danas se kao dio skulpturalnog ansambla pod nazivom „Izvor novog života” u više fragmenata uva u prostoru Arheološke zbirke i lapidarija „Dr. Grga Novak” u Hvaru. Poticaj postavljanju te fontane, kako nas izvješ uje Burmas Doman i , u želji je hvarskih vlasti da se njome obilježi istovremeno izgradnja prvog vodovoda na dalmatinskim otocima 1921., te že za slobodom. Fontana je trebala biti gotova do dolaska kralja Aleksandra I. Karaorović a u Hvar 1925. godine, u godini obilježavanja tisu ite obljetnice hrvatskog kraljevstva, ali se zbog niza razloga odgodila sve do 1927. godine.⁷

Današnji skulpturalni ansambl sa uvani je dio fontane koju su Talijani demontirali i djelomi no uništili 1941. godine, ini se -ponajprije stoga jer su se u njezinu podnožju nalazili relje lanova kraljevske obitelji Karaorović (sl. 2). Zanimljivo je da se relje kraljice Jelene i kralja Petra Karaorović a uop e ne registriraju u

5. Šime Dujmović , *Izvor novog života*, kamen, 1927., (Arheološka zbirka i lapidarij „Dr. Grga Novak”, Hvar), 1927. (foto: V. Srhoj)

Šime Dujmović , *Source of New Life*, stone, 1927, (e Dr Grga Novak Archaeological and Stone Collection, Hvar), 1927

6. Šime Dujmovi , *Izvor novog života*, kamen, 1927. (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , *Source of New Life*, stone, 1927

7. Šime Dujmovi , *Izvor novog života*, kamen, 1927. (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , *Source of New Life*, stone, 1927

dijelu tiska kao portreti, nego samo kao alegorijske gure (sl. 3). Tako nas zagreba ki *Svijet* izvješ uje da je ženski lik s bakljom u ruci božica mudrosti i prosvjete koju obuhva a muški lik kao simbol naroda željnog prosvjete. A portret zrelog muškarca ne spominje se kao portret kralja Petra ve kao alegorija junaštva koju lovorom slave kiti žena u njegovu podnožju. Ostala dva reljefa prikazuju bogoštovlje i politiku u liku starca prema kojemu ruke širi mladi ženski lik koji simbolizira nadu, te bijes i su ut s likom srditog mladog ovjeka stisnutih šaka ije obraze miluje ženski lik su uti koji se tuma i kao strpljivost naroda (sl. 4).⁸ Puna skulptura na vrhu fontane sastoji se od alegorijskoga ženskog lika koji predstavlja domovinu, koju poljupcem oživljava genij slobode (prema navodima tadašnjeg tiska rije je o geniju izginulih duša) izvla e i je iz sužanjstva koje simbolizira zmaj u podnožju gura. No i prije njegova uklanjanja iz javnog prostora kip je kritiziran zbog golotinje ženskog lika, pa je Dujmovi morao stiliziranim grudnjakom prekrivati obnažene grudi domovine. Ni nakon Drugoga svjetskog rata, me utim, kip nije vra en na svoje mjesto, o razlozima ega se može samo naga ati. Nove vlasti, vjerojatno, opet iz politi kih razloga, nisu smatrale djelo podobnim

8. Šime Dujmovi , *Izvor novog života*, kamen, 1927., detalj (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , Source of New Life, stone, 1927 (detail)

9. Šime Dujmovi , *Izvor novog života*, kamen, 1927., detalj, (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , Source of New Life, stone, 1927 (detail)

za javnost, jer je nastalo u slavu prve Jugoslavije, mada Dujmovi nije na svoju skulpturu lijepio nikakve ideološke oznake (izuzmemo li reljefe kraljevske obitelji koji i tako djeluju više kao alegorijske gure), a simbolika je izrazito secesijski univerzalna, s an elima, zmajevima, alegorijskim likovima. No ipak Dujmovi ev rad, tj. glavna grupa, izložen je 1945. na Dalmatinskom festivalu u Splitu, sada u funkciji slavljenja oslobo enja zemlje od fašizma (N. Burmas Doman i).

U stilskom pogledu, ako je i ta skulptura nastala u ozra ju Meštovi evih herojskih tema, ipak je zamjetniji secesijski moment u onoj njegovoj prijelaznoj fazi koja kao da, u kona nici, navještava ekspresionizam. Naravno, kao i kod Meštovi a, djelo je najve ma *artdecoovsko*. Otprilike u onom smislu, koji u analizi tog stila na primjeru Meštovi eva prevladavanja secesije, navodi Lida Roje Depolo. Pritom se forma reljefa isti e

10. Šime Dujmovi , *Krist*, kamen, 1940./41. (foto: V. Srhoj)
 Šime Dujmovi , *Christ*, stone, 1940-41

11. Ivan Meštrovi , *Raspelo*, reljef u kapeli Raspetoga Krista, gips, 1922. (izvor: izložba Ivan Meštrovi , *Gospa od An ela - Mauzolej obitelji Ra i , Cavtat, 1920.-1922.*, Gliptoteka HAZU, Zagreb, 2008., foto: B. Cvjetanovi)
 Ivan Meštrovi , *Cruci xion*, relief in the chapel of the *Cruci ed Christ*, plaster, 1922

kao idealna u elaboraciji plastike cavtatskog mauzoleja, tog najranijeg i jedinog cjelovitog umjetni kog djela *art déco*a u hrvatskoj umjetnosti,⁹ budu i je u njemu „sva (je) plastika u formi reljefa, osim dvije pune plastike. A reljef je posebno pogodan za sve *art déco* stilske osobine, a to su dekorativnost, simetri nost i linearnost, što proistje e iz njegove povezanosti s arhitekturom.”¹⁰ Ve opisani relje su, dakako, prisutni i u podnožju središnje skulpture Dujmovi eve „ esme oslobo enja”.

Ekspresivnost Dujmovi eva skulpturalnog ansambla ogleda se u pretjeranoj distorziranosti an ela slobode kojemu je prignuti gornji dio tijela anatomske neuvjerljivi, otprilike onoliko koliko su neuvjerljivi/pretjerani ve pravi ekspresionisti ki kipovi njegova prijatelja i suradnika na cavtatskom mauzoleju, Jurja Škarpe, jedinoga našeg ekspresionisti kog kipara koji se u potpunosti oslobodio „simbolizma, secesije i literarnih predložaka svojstvenih doma em ekspresionizmu u njegovim za ecima.”¹¹

Ako se zanemare prestilizirani položaji ruku alegorije domovine i genija slobode kao ustupak *artdecoovskoj* pomodnoj stilizaciji, u o i najviše upada upravo glava

12. Ivan Meštrović, *Raspelo*, reljef u kapeli Raspetoga Krista, gips, 1922. (izvor: izložba Ivan Meštrović, *Gospa od Anđela - Mauzolej obitelji Račića*, Cavtat, 1920.-1922., Gliptoteka HAZU, Zagreb, 2008., foto: B. Cvjetanović) *Ivan Meštrović, Crucifixion, relief in the chapel of the Crucified Christ, plaster, 1922*

i vratni dio krilatog mladića koji iz prošlosti djeluje anatomski ištašeno u prigru prema ženskom liku, a koje ne slijedi i položaj ruku, neprirodno poravnat s krilima koja, opet, djeluju kao nakalemjena aplikacija a ne organski srasli dio.

No upravo je ta skulptura a mirala Dujmova kao kipara koji izlazi iz sjene Meštrovićeva famulusa, odnosno pukog izvora a Meštrovićevih zamisli. Iako pretjerana i patetična u kretnjama likova, ona ipak nije puna one paroksičke snage koja izbija iz Meštrovićevih vidovdanskih junaka i genija, nego je secesijski kontemplativna u nježnom dodiru zaljubljenih (domovina i genij slobode), a krilati zmaj je poput heraldičke gure koja nije tu da bi pridonijela žaru borbe za tijelo domovine, nego kao „skamenjeni” poraženi simbol sužanjstva, ili, kako navodi anonimni tekstopisac u *Svijetu*, „neprijatelja našeg naroda”.¹² No, koliko god Dujmova skulptura podsjeća na ljubavni koloplet Amora i Psihe prije negoli na borbu za oslobođenje potlačenom domovine, ipak je i ona primjer u vremenu (pa i kod Meštrovića) opeć povratka mitu, koji stupa

13. Šime Dujmović, *Krist*, kamen, 1940./41., detalj, (foto: V. Srhoj) *Šime Dujmović, Christ, stone, 1940-41 (detail)*

na mjesto, kako bi Matoš rekao, „dokumentarne gospođe historije”. Naglašavaju i tadašnju borbu za identitet nacionalnog bića u novostvorenoj državi, Miodrag B. Proti prepoznaje upravo tu osobinu naših umjetnika: „obrađuju i se tradiciji - obratili su se mitu. Jer u odnosu na stvarnu povijest, tradicija je uvijek stilizirana; događaji i ličnosti u njoj dobijaju obrise savršenog”.¹³ Opisuju i taj meštrovićevski kompleks domaće umjetnosti, Proti posredno karakterizira i Dujmova u smislu nemoć „kolektivnog pamćenja da sa uvaženim događajima i historijske individualnosti osim ukoliko ih ne preobrazu u arhetipove, odnosno poništi sve njihove povijesne i lične osobenosti.”¹⁴ Ni kod Dujmova „esme oslobođenja” ne može tako na povijesnu priču, nego mitsku transpoziciju i alegoriju domovine kao kuće sagrađene u eternoj vječnosti, a ne u materijalnom prizemlju stvarnih događaja. No stilski uspoređujući i Meštrovića i Dujmova, za potonjeg se ne može reći ono što je dobro dijagnosticirao Božidar Gagro, da kod našeg velikog kipara „dijalog sa Rodenom nikada nije trajno ištao”.¹⁵ Dujmova „rodenizam”

14. Šime Dujmovi , *Krist*, kamen, detalj, 1940./41. (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , Christ, stone, 1940-41 (detail)

nije, kao na Meštrovi evu „Zdencu života” (1905.), nikada poprimio osobine koje bi ga udaljile od secesijske predodređenosti (naravno, u Dujmovi evu slu aju uvijek možemo govoriti o stilskoj apstinenciji koja onda ne proizvodi stilogene uinke), a teško da bi o njemu i mogli govoriti kao o ne emu dovoljno prepoznatljivom. Prije bi se Dujmovi eva esma mogla povezati s jednim drugim kolosalnim primjerom secesijsko-*artdecoovskog* paroksizma u doma o j umjetnosti, „Pobjedom slobode” (1918.) Branislava Deškovi a. Svojtveno im je isto pretjeravanje s prenapregnutim gestama (kod Deškovi a još i dinami ki energizirano) koje prati pomodna stilizacija, secesija pretvorena u ornamentalni dekor, a heroizam u teatralnost. No za razliku od Deškovi eva koji spaja heroizam i secesionizam Meštrovi a i „Meduli a” u, kako ga naziva Božena Kli inovi , „herojsku-secesiju”,¹⁶ Dujmovi secesiju intimizira, pripitomljuje do ljubavne alegorije. Nakon uklanjanja za talijanske uprave, Dujmovi ev kip nije se vratio na hvarsku rivu ni za novih jugoslavenskih vlasti, nego je ostao u jednoj privatnoj konobi, kako nas izvješ uje Tin Kolombi u Slobodnoj Dalmaciji.¹⁷

Iako nevelik i esto okrenut zanatskoj strani izvedbe bez velikih kreativnih ambicija i želje za autorskim isticanjem, Dujmovi ev je opus rasut pretežno na prostoru otoka,¹⁸ pa se doga a da povremeno bude otkriven i neki nepoznati rad, o kojemu marni skuplja i baštine znaju izvijestiti i u novije vrijeme, kao što je svojedobno bio slu aj s otkri em Dujmovi evih prvih dje a kih radova.¹⁹ Ono što je od nevelika Dujmovi eva autorskog opusa ostalo kao njegov (re)prezentativni dio uva se danas u Muzeju hvarske baštine, a u nakani

izlaganja njegova opusa u rodnom Hvaru, tj. pripremi izložbe, Muzej je krenuo s restauracijom dviju gipsanih skulptura povjerivši taj posao mladom hvarskom kiparu Ozrenu Radovanovi u. Tim povodom Tin Kolombi se osvrnuo na odavanje po asti hvarskom kiparu od strane „dobrog duha” hvarske baštine, Nike Dubokovi a Nadalinija, koji je godinu dana pred Dujmovi evu smrt 1967. godine, a povodom 80. godišnjice kiparova ro enja, za njega priredio sve ani prijam u hvarskom hotelu Amfora.²⁰

Dakle, uz „ esmu oslobo enja”, hvarski muzej uva i druga djela važna za rekonstrukciju Dujmovi eva opusa. Tu je ponajprije poznati Dujmovi ev visoki reljef Krista (sl. 10) okrunjenog trnovom krunom i vezanih ruku (danas u lapidariju Arheološke zbirke „Dr. Grga Novak” Muzeja hvarske baštine u Hvaru), koji neodoljivo podsje a na visokoreljefno rješenje „Raspela” (sl. 11) iz kapele Raspetoga Krista (1922.) u mauzoleju obitelji Ra i gdje je za Meštrovi a radio i sam Dujmovi . Izvedba Meštrovi eva „Raspela” se u izvedbenom smislu atribuirava upravo Dujmovi u, pa se sli nosti izme u toga i Krista kojega za sebe potpisuje Dujmovi 1940./41. godine, itekako vide. Oblikovanje torzalnog dijela Kristova tijela vrlo je sli no s gotovo istovjetnim rješenjem završetka rebara prema udubljenom ošitu na na in stiliziranog arkadnog presvo enja. Miši ni volumen ruku s prstima koji su kod Dujmovi eva Krista doduše izduženiji ali sli ne stiliziranosti na na in *art décoa*, perizoma istog oblika u oba rješenja, te naglašena koš atost koljena i na jednak na in riješena stopala kao jedan od najboljih detalja na obje skulpture, kao da potkrjepljuju uvid da je i Meštrovi evo „Raspelo” ve im dijelom poprimilo osobine Dujmovi eva na ina. Pridoda li se tome karakteristi no

15. Šime Dujmovi , *Krist*, kamen, detalj, 1940./41. (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , Christ, stone, 1940-41 (detail)

Dujmovi evo zabacivanje glave u stranu i njezino klonu e prema ramenu, onda su ta rješenja posebno upadljiva. O toj zanimljivosti gdje utjecaj izvo a a prevagne nad onim majstora koji koncipira i potpisuje rad, pišu i ondašnje novine. Kriti ki intoniran tekst u *Dubrovniku* 1922. godine, isti e upravo tu osobinu cavtatskog raspela, naglašavaju i da se tu više vidi ruka izvo a a u kamenu nego Meštrovi eva. Time se pitanje velikog autorstva Ivana Meštrovi a i „stilski nezamjetnog” utjecaja njegovih manualnih pomo nika relativizira, kako su to zamijetili i tadašnji kriti ari, o emu svjedo i i bilješka Ljiljane erine koja lanak nepotpisanog autora u listu *Dubrovnik*, donosi u izvodu.²¹

Meštrovi ev kip „Gospa s djetetom”, smješten u glavnom oltaru mauzoleja obitelji Ra i , na kojemu tako er radi Dujmovi , kad se uspoređi s Meštrovi evim skicama, tako er se razlikuje od Meštrovi eva skiciranog izvornika. Naime, Meštrovi na skici oblikuje lica Gospe

i Krista geometrijskim oštrim rezanjem kontura, gotovo na na in Alekseja Javlenskoga, a Dujmovi eva izvedba znatno razmekšava konture i humanizira crte lica. Može li se i na tom primjeru ponovno relativizirati kona an izgled skulptura koje razli ito izgledaju u skicama majstora i u kona nici izvo a a? Ili ideator kipa ima sva prava na skulpturu a šegrt koji u kona nici možda i bitnije preina i prvotnu skicu, baš nikakvih zasluga, utopljen u anonimnost manualne izvedbe? No da postoji tek jedna skica Meštrovi eve Gospe (ona zavedena pod brojem 18 u katalogu izložbe o Mauzoleju iz 2008. godine u Gliptoteci), dileme oko utjecaja na kona ni izgled kipa ne bi bilo. Me utim, Meštrovi je preina avao prizor s Bogorodicom na glavnom oltaru Mauzoleja, o emu svjedo e skice na kojima je majstor preuzeo jedno svoje ranije rješenje, reljef u drvu Bogorodice s an elima iz 1917. godine. Tako je Bogorodica dobila prekrizene noge i prisniji odnos s djetetom, mada ne u onoj mjeri

16. Ivan Meštrovi , *Bogorodica s djetetom*, lavirani tuš, 1919./20. (izvor: izložba Ivan Meštrovi , *Gospa od An ela - Mauzolej obitelji Ra i* , Cavtat, 1920.-1922., Gliptoteka HAZU, Zagreb, 2008., foto: B. Cvjetanovi)

Ivan Meštrovi , Madonna and Child, wet ink, 1919-20

17. Ivan Meštrovi , *Gospa s Djetetom*, gips, 1921. (izvor: izložba Ivan Meštrovi , *Gospa od An ela - Mauzolej obitelji Ra i* , Cavtat, 1920.-1922., Gliptoteka HAZU, Zagreb, 2008., foto: B. Cvjetanovi)

Ivan Meštrovi , Madonna and Child, plaster, 1921

kao na trima dodatnim studijama (pod kat. brojevima 19 i 20 na Izložbi), kojima je Meštrovi ispitivao mogućnost igre, odnosno introvertne okrenutosti majke i djeteta sebi. U konačnici je prevladala varijanta, i na gipsanom Meštrovi evom modelu i u Dujmovi evoj nalizaciji u kamenu, negdje izme u gotovo bizantinske stroge frontalnosti prvospomenutog rješenja u crtežu i ovih posljednjih. U kolikoj je mjeri Dujmovi ev doprinos razmekšavanju i humanizaciji lika, tomu je i inače sklon, odredio konačan izgled kipa, ostaje otvorenim pitanjem. Zanimljiv detalj ruku Bogorodice i Krista pokazuje ipak jednu osnovnu razliku izme u Meštrovi a i Dujmovi a. Na „ esmi oslobođenja” i ostalim radovima Dujmovi , baš kako to zapaža tesktopisac u *Dubrovniku*, prste najčešće shematizira i unificira tako da izgledaju izrazito izduženo i jednako ispruženo, dok Meštrovi prste savija po estetskoj do *artdecoovske* distorzije prisposodbe na inu stiliziranja primjerice pramenova kose ili nabora tkanine. No, unatoč tim razlikama, prsti i kod Dujmovi a i kod Meštrovi a naglašavaju silu an geometrizam, kojemu je cilj veća dekorativnost a ne organska uvjerljivost, ljepota simetrije a ne prirodna operabilnost tih dijelova tijela.

18. Šime Dujmovi , *Svetovid*, gips, nedatirano (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , *Svetovid*, plaster, undated

19. Šime Dujmovi , *Svetovid*, gips, nedatirano, detalj (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , *Svetovid*, plaster, undated (detail)

Među radovima pohranjenim u Muzeju hvarske baštine zanimljiv je motiv slavenskog boga Svetovida (Svevid; sl. 18). Rijedak motiv u hrvatskoj modernoj umjetnosti Dujmovi je oblikovao izvan tradicionalnih kanona. Svetovid se inače prikazuje s četiri glave okrenute na četiri strane svijeta, a simbolika ga vezuje uz proroštvo i ratovanje, putovanje, trgovinu i zaštitu polja, a po nekim tumačenjima njegov je kristijanizirani parnjak Sv. Vid. Dujmovi ev „Svetovid” nema nikakvih atributa, poput mačeva, luka ili roga iz kojega se pije, niti, što je uobičajeno u slavenskoj mitologiji, jaši na konju. Poza u kakvoj ga je zamislio Dujmovi više podsjeća na mudraca u položaju za meditaciju. U rukama pridržava plodove, dok mu se u predjelu trbuha razaznaje rastvoreno „treće oko” u suprotnosti s poluspuštenim vjemačama oboje glave. Možda je Dujmovi želio stvoriti sinkreti koji božanstvo pridružuju i slavenskom Svetovidu zaštitnika oboje i vida, kršćanskog mu enika Sv. Vida. Sama gura pati od disproporcije izme u povelike glave i tijela koje se vizualno sužava do skupljenih nogu, a ni spuštena ramena nisu dobro sljubljena s visokim vratnim stupom i glavom uopće. No, moguće da je Dujmovi takvu disproporciju namjerno izveo jer je kip trebao biti na nekom povišenom mjestu gdje bi se, zbog motrišta odozdo, sve dovelo u ravnotežu.²²

Gipsana skulptura „Majka i dijete” (sl. 20) među Dujmovi evim djelima u Hvaru izdvaja se svojim neoekvanim realizmom, bez stiliziranja, secesijskih i *artdecoovskih* detalja. Majka koja doji dijete iskazuje

i onu drugu stranu Dujmovi evih oblikovnih mogu nosti, odtore enih potrebe za stiliziranjem, simboliziranjem, ili oponašanjem Meštrovica. Ako rad i nema stilskih osobina koje bi upu ivale na Dujmovi ev na in, tj. ako to djelo i apstinira od svake stilske opredijeljenosti, radi se o jednom od, u klasi nom smislu, najuravnoteženijih kipova iz njegove radionice. Prirodnost kretnji majke i djeteta, odanost klasi nom idealu renesansne oblikotvornosti, brižna suptilnost maj ina izraza, sanjarski izraz mirnog ženstva gotovo prisposobiv ženskim likovima Francesca Laurane, daje ovom kipu bezvremenost klasi ne starine. Ali se to isto ne e ponoviti na kamenoj bisti „Djevojke” (sl. 21) , koja, iako oblikovana na sli an klasiciziraju i na in, nema tu izražajnu suptilnost. Ta je bista stereotipnija, tj. „ohla enija” do bezli nosti tipskog modela djevojke.

Od fragmentarnih skulptura koje uva Muzej hvarske baštine tu su još „Kipar na djelu” (sl. 22), „U

20. Šime Dujmovi , *Majka i dijete*, gips, nedatirano, detalj (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , *Mother and Child*, plaster, undated (detail)

21. Šime Dujmovi , *Djevojka*, kamen, nedatirano (foto: V. Srhoj)
Šime Dujmovi , *Girl*, stone, undated

obrani domovine” (sl. 23, lijevo) i jedan nerazaznatljivi muški torzo (sl. 23, desno) koji u naru ju drži jedva naslutiv polegli lik. Cjeloviti izgled prve dvije skulpture donosi nam ilustrirani tjednik *Svijet* u svom osvrtu na Dujmovi evu hvarsku izložbu 1933. godine.²³ Od „Kipara na djelu” sa uvan je dakle samo torzo, ali se i iz njega vidi da je rije o antikiziranom (mitiziranom) kipu atleta, koji poput gr kog junaka prijanja izradi animalisti ke teme. Taj se „kreativni sraz” pretvara tako u svladavanje pernate životinje (orla?) koju kipar/atlet obuzdava u boju dlijeta i materijala. Kip „U obrani domovine” tako er je slabo o uvan (poznat nam je iz reprodukcije u ve spomenutom *Svijetu* iz 1933.), nedostaje mu dio poprsja i glava, te podnožje i dio kubure u ruci. I taj kip iskazuje onu realisti ki

22. Šime Dujmovi , *Kipar na djelu*, gips, nedatirano (foto: V. Srhoj)
 Šime Dujmovi , *Sculptor at Work*, plaster, undated

deskriptivnu, stilski neutralnu oblikovnost, poput „Majke i djeteta”, koja ne pridonosi Dujmovi evoj stilskoj pro laciji.

Znakovito naslovljavaju i jedno poglavlje svoje knjige *Hrvatsko kiparstvo 19. i 20. stolje a - Klesari Splita i Dalmacije*, Grgo Gamulin dobro je opisao bu enje naše regionalne kiparske tradicije u 19. i na prijelomu prema 20. stolje u, kao vrijeme pridizanja osviještenog kiparstva iz obrtni ke skromnosti, s uvijek neizvjesnim rezultatom. „Zacijelo, kre emo se u prostorima zanatstva i umije a, ali nikada se ne zna kada e se na granici pojaviti i umjetnost, a i samo pitanje te granice (izme u umije a i umjetnosti) neizvjesno je i ‘mobilno’”,²⁴ zaklju uje Gamulin. Ta bi se tvrdnja s velikom sigurnoš u mogla primijeniti i na Šimu Dujmovi a koji je, potiskuju i vlastiti izraz, služe i tradiciji i drugima (Meštrovu), na koncu ispustio priliku da posvjedo i svoje realne mogu nosti. Tom kiparu zamjetne vještine uvijek kao da je u prvom planu bilo po tu im nacrtima što bolje savladati

23. Šime Dujmovi , *U obrani domovine* (lijevo), nenaslovljeno djelo (desno), gips, nedatirano (foto: V. Srhoj)
 Šime Dujmovi , *Defending the Homeland* (le), *Untitled Work* (right), plaster, undated

zadatak i privesti materiju što vjerodostojnijem govoru (radilo se o gipsu ili kamenu), na štetu svoje individualizacije i peata osobne poetike koja je imala dobre predispozicije s obzirom na savladani *techné*. Dujmovi eva kiparska potisnutost ini se da je stvar stava (jednako kao i nesklonih okolnosti) prema kiparstvu kao zadatku koji se mora izvršiti u materiji, ne nužno i u umjetnosti koja bi nadilazila umije e. Rad u sjeni velikog Meštrovija, s kojim se nije ni pomišljao uspoređivati i natjecati, s druge je strane Dujmovi a zarobio ak ne u poziciji epigona, nego još neutješnijem položaju obinog klesara koji sebe vidi, kako je jednom spomenuo, kao zikog pomoćnika. Ni Dujmovi eva najambicioznije djelo, javna skulptura „Izvor novog života”, nije bilo više od kompilacije secesije, *art décoa* i Meštrovija, izuzmemo li spomenuto proporcijsko

iš ašenje, posvete zavidnom kiparskom umije u. Ali opet bez ve ih autorskih ambicija.

U svezi relacije Meštrovija - Dujmovi, ideatora skulpture i provodioca ideje u tvarnost kipa, postavlja se još jedno dalekosežno pitanje o udjelu tvorca zamisli i manualnog izvođača. Do koje mjere priznajemo isključivo autorstvo djela majstoru koji je na određenim radovima utisnuo oznaku *branda*, dok se njegov manualni udio u radu svodi na sve manju mjeru? Ne govori li udio pomagača na egzemplarnom primjeru mauzoleja obitelji Račić u Cavtatu da je to autorstvo postalo gotovo maglovitom kategorijom, dok su brojne ruke pomagača „kvarile” i preinačavale Meštrovijev rad? Može li se u tom smislu i Dujmovijev rad izvući iz sjene velikog meštra, priznaju li mu makar onaj dio autorstva gdje je radio i za njega više govorio o sebi?

Bilješke

¹ BURMAS DOMANIĆ, N., 2010.

² ERINA, LJ., 2008., 58.

³ Na mauzoleju obitelji Račić u Cavtatu, pored Dujmovija, radi i Starograničanin Juraj Škarpa, kiparska osobnost također formirana u radijusu Meštrovijeva utjecaja. U izradi kiparskih elemenata Mauzoleja sudjeluju, od doma ih majstora, još Svitoslav Peruzzi, Živko Lukić, Lovro Roguljić, te Talijani Giovanni Ardini, Lucio Baruffetti i stanoviti Grassi.

⁴ PETRIĆ, M., 1980., 3.

⁵ Biografski navodi uzeti su iz opsežnijeg biografskog govora koji je pred umjetnikovom kućom prigodom posthumnog postavljanja spomenika 1969. godine, pročitao Davor Domanin. - DUBOKOVIĆ NADALINI, N., 1969., 18-23.

⁶ DUBOKOVIĆ NADALINI, N., 1960., 70.

⁷ BURMAS DOMANIĆ, N., 2010.: „Polemika se razvija i oko izgleda spomenika, i oko mjesta na kojem će se postaviti, i oko nanciranja. Uključena je tadašnja konzervatorska služba na čelu s don Franom Bulićem, arhitekti, gradski vijećnici, Crkva. Ministarstvo voda najprije odobrava nanciranje, pa ga ukida, pa opet odobrava, uglavnom oko spomenika nije ništa išlo glatko (...) Svakako je radi ovoga poslao naš majstor ostavio posao na Akademiji i vratio se trajno u Hvar 1923.”

⁸ S.G., 1927., 443.

⁹ KRAŠEVAC, I., 2011., 123.

¹⁰ ROJE DEPOLO, L., 2008., 26.

¹¹ SRHOJ, V., 2007., 283.

¹² S.G., 1927., 443.

¹³ PROTIĆ, M., 1982., 30.

¹⁴ PROTIĆ, M., 1982., 31.

¹⁵ GAGRO, B., 1975., 39.

¹⁶ KLIČINOVIĆ, B., 2004., 142.

¹⁷ KOLUMBIĆ, T., 2004., 2: „Zanimljivo priopćenje u vezi s ovom skulpturom doznali smo od arheologa, sveučilišnog profesora iz Hvara dr. Marina Zaninovića. Spomenik slobodi je nakon uklanjanja s rive završio u konobi njegovog oca Alviža Zaninovića, koji je prijateljima što su navraćali u njegovu konobu morao objašnjavati tajnu ovoga kipa. Jednom se požalio prijatelju da mu je već dosadilo odgovarati na radoznala pitanja, a on mu je savjetovao: To je lako riješiti. Pokrij kip starim vrećama i više ne ćeš imati problema. Naravno, Zaninović nije skulpturu prekrivio vrećama, ali ona je dugo bila prekrivena prašinom zaborava i nemara.”

- ¹⁸ U Periodi nom izvještaju Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara u broju 16. iz 1969. godine popisana su sva poznata djela Šime Dujmova i njihov smještaj kao i popis dokumenata i svjedodžbi koje je ostavio za sobom. Niko Duboković Nadalini navodi da je Dujmovi i „svojom oporukom stavio na raspolaganje Centru sve radove koje posjeduje u vlastitoj kući”. DUBOKOVI NADALINI, N., 1969., 17.
- ¹⁹ KOVA I , J. 1999., 147-148.
- ²⁰ KOLUMBI , T., 2004, 4.
- ²¹ „U pogledu Raspe a je primjetiti, da Hristovi prsti, zgr eni u vrsima, ne odgovaraju Meštrovima evom modelu i njegovoj volji. On ih je htio pružene, priljubljene uz drvo križa, a vajar koji ih je iz modela u kamen prenio, preina io im je položaj iz tehni kih razloga. Nadalje uo ava se se kako je Kristova glava okrenuta prema lijevom ramenu, a time prema sjevernom prozoru, te je zbog nedovoljnog prodora dnevnog svjetla, izražajnost njegova lica nevidljiva.” ERINA, LJ., 2008., 53.
- ²² Fotogra ja „Svetovida” reproducirana u zagreba kom listu *Svijet* 1933. godine, povodom Dujmova eve izložbe te godine u Hvaru, ukazuje upravo na tu mogućnost jer je snimka napravljena iz podnožja kipa na povišenom podestu. Taj kip (u nepoznatom materijalu) tako er je bogatiji detaljima i cizeliraniji od onoga gipsanog koji se uva u Muzeju hvarske baštine.
- ²³ ***, 1933., 252.
- ²⁴ GAMULIN, G., 1999., 43.

Literatura

- BURMAS DOMANI , N., 2010. - Nira Burmas Doman i , Šime Dujmovi - kipar kojega smo zaboravili, *Kruvenica*, 12, Hvar.
- ERINA, LJ., 2008. - Ljiljana erina, Saznaj tajnu ljubavi, riješiti eš tajnu smrti i vjerovati da je život vje an, Katalog izložbe, Gliptoteka HAZU / Galerija I., Zagreb.
- DUBOKOVI NADALINI, N., 1960. - Niko Duboković Nadalini, Rad kipara Šime Dujmova, *Bilten Historijskog arhiva komune hvarske*, 2, Hvar, 70.
- DUBOKOVI NADALINI, N., 1969. - Niko Duboković Nadalini, Akademski kipar Šime Dujmovi (1887.-1968.), *Periodi ni izvještaj Centra za zaštitu kulturne baštine komune hvarske*, 16, Hvar, 18-23.
- DUBOKOVI NADALINI, N., 1969. - Niko Duboković Nadalini, Akademski slikar majstor Šime Dujmovi , *Periodi ni izvještaj Centra za zaštitu kulturne baštine op ine hvarske*, 16, Hvar, 17.
- GAGRO, B., 1975. - Božidar Gagro, Hrvatska skulptura gra anskog perioda, u: *Jugoslovenska skulptura 1870-1950*, Katalog izložbe, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 33-43.
- GAMULIN, G., 1999. - Grgo Gamulin, Klesari Splita i Dalmacije, u: *Hrvatsko kiparstvo XIX. I XX. Stolje a*, (ur.) Milan Miri , Zagreb, 43-45.
- KLI INOVI , B., 2004. - Božena Kli inovi , Secesija u hrvatskom kiparstvu, u: *Secesija u Hrvatskoj*, (ur.) Miroslav Gašparovi , Zagreb, 136-143.
- KOLUMBI , T., 2004. - Tin Kolumbi , Kad e izložba Šime Dujmova a?, u: *Slobodna Dalmacija*, 3. velja e 2004., 4.
- KOLUMBI , T., 2004. - Tin Kolumbi , Sloboda nikad do ekan, u: *Slobodna Dalmacija*, 21. prosinca 2004., 2.
- KOVA I , J., 1999. - Joško Kova i , Dvije dje a ke skulpture Šime Dujmova, *Periodi ni izvještaj Centra za zaštitu kulturne baštine komune hvarske*, 163, Hvar, 147-148.
- KRAŠEVAC, I., 2011. - Irena Kraševac, Hrvatsko kiparstvo u doticaju s art decoom, u: *Art deco i umjetnost u Hrvatskoj izme u dva rata*, (ur.) Miroslav Gašparovi , Zagreb, 119-141.
- PETRI , M., 1980. - Marinko Petri , Šime Dujmovi , akademski kipar (Hvar, 2. 7. 1887.-26. 1. 1968.), *Periodi ni izvještaj Centra za zaštitu kulturne baštine komune hvarske*, 119, Hvar, 3.

PROTI , M., 1982. - Miodrag B. Proti , *Skulptura XX. veka*, Jugoslavija / Spektar / Prva književna komuna, Beograd-Zagreb-Mostar, 27-34.

ROJE DEPOLO, L., 2008. - Lida Roje Depolo, *Gospa od an ela - mauzolej obitelji Ra i u Cavtatu*, Katalog izložbe, Gliptoteka HAZU / Galerija I., Zagreb.

S. G., 1927. - prof. S.G., *Spomenik oslobo enja na obali luke Hvara*, *Svijet*, 15, Zagreb, 443.

SRHOJ, V., 2007. - Vinko Srhoj, *Ekspressionisti ka dionica u opusu kipara Jurja Škarpe*, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 31, Zagreb, 283-296.

***, 1933., ***, *Izložba kipara Šimuna Dujmovi a*, *Svijet*, 13, Zagreb, 252.

Summary

Between Originality and Imitation - the Case of Šime Dujmović, a Sculptor in the Shadow of Meštrović

Šime Dujmovi (1887 - 1968), a sculptor from Hvar, is an almost unknown and unrecognized artist in the sphere of Croatian art. If one is aware that he created most of his 'oeuvre' as the executor of numerous statues conceived by Ivan Meštrovi , and that he considered himself merely a technical assistant to the great master, the silence surrounding Dujmovi 's name can be seen to be partly his fault, due to the fact that he never emphasized his share in this work, and did not attempt to 'bring into question' Meštrovi 's art by individuating his own style. By abstaining from a personal style and manner, which might have taken him on the journey to sculptural individuality, Dujmovi 's status in Croatian sculpture was lower than his ability deserved. It seems that, to this considerably skilled sculptor, it was more important to follow other people's designs and carry out a given task to the best of his abilities, transforming matter into the most appropriate expression, at the expense of his own poetics which, considering his mastery of the *techné*, had much potential. Dujmovi 's repression of his sculptural talent seems to be rooted in his attitude towards sculpture as a task which had to be carried out in a given material, not necessarily as a work of art which would have surpassed cra smanship (although it is also rooted in the unfavourable circumstances of his life). Writing about the nineteenth- and twentieth-century sculptors and carvers of Split

and Dalmatia, Grgo Gamulin described a plethora of obscure gures who shaped the Croatian sculptural tradition at the turn of the century when sculpture started to elevate itself with a new consciousness, leaving behind the modesty of cra smanship but for an always uncertain destination. 'Certainly, we nd ourselves in the area of cra smanship and skill, but one never knows when art will appear on that boundary, and the very question of that boundary (between cra smanship and art) is uncertain and "mobile", Gamulin concluded.

is statement can largely be applied to Šime Dujmovi , who repressed his own expression and, by following tradition and other sculptors (Meštrovi), in the end missed his opportunity to demonstrate his real abilities. Nonetheless, a small number of his works, such as his most ambitious project, the public sculpture *Source of New Life*, demonstrate that he did attempt to be individual, but from the wrong angle, that of the perfection of technical skill. Even if this sculpture was nothing more than a compilation of art nouveau, art deco and Meštrovi , it con rmed that Dujmovi was a master sculptor with enviable sculptural skill and that this technical ability had once again obstructed his path to individual expression. Not even in this most ambitious of his works were his authorial aims put rst; instead, they were eclipsed by his skill in carving a er models instead of shaping his own recognizable stamp.

is paper deals with some of his other sculptures (*Svetovid, Mother and Child, Sculptor at Work, Defending the Homeland*) but it also highlights his contribution to the sculptural physiognomy of the mausoleum of the Ra i family, in which Dujmovi executed his most di cult works for Meštrovi (*e Cruci ed Christ, e Entombment, Madonna and Child*, cherubim heads and other decorative elements). e paper also mentions other numerous works on which Dujmovi worked for Meštrovi (*Amor and Psyche, Woman with a Harp*, the monuments *Gratitude to France, To the Unknown Hero*, and *Our Lady of Petropolje*). rough an evaluation of the contribution assistants made on projects for master sculptors such as Meštrovi , and a consideration of the recognizability of his 'hand' in the nal appearance of the work, a question emerges which touches on the heart of the relationship between Meštrovi and Dujmovi : what is the ratio between the creator of the idea and

the manual assistant in its execution? Can authorship be 'boiled down' to the conception of a work of art, or should some credit also be given to the assistants who frequently 'spoiled' or altered the master's style? By considering the case of Dujmovi , this paper provides answers by giving speci c examples of cases in which an assistant's contribution is signi cant and unmissable, without expressing an individual style. A rhetorical question which poses itself here is whether in such a manner Dujmovi 's work (but also, more generally, the work of other numerous assistants and colleagues in the workshops of master sculptors anywhere) could be taken out of the shadow of the great master by acknowledging at least that part of his authorial input in which he spoke about himself while working for the master sculptor.

Keywords: Šime Dujmovi , Ivan Meštrovi , sculpture, Island of Hvar